

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 11, NUMBER 2, 2022

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 11, No. 2, 2022

DULEBA, A.: Scenarios for the outcome of the Russian-Ukraine war: implications for European security and international relations. *Annales Scientia Politica*, Vol. 11, No. 2 (2022), pp. 63 – 82.

ALEXANDER DULEBA

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: alexander.duleba@unipo.sk

Abstract:

This article offers an analysis of the scenarios of outcome of the Russia-Ukraine war and their impact on European security. The basis of each scenario is a definition of the interests of both Russia and Ukraine in this war, a hypothetical description of the assumptions of their fulfilment (full success of one or the other country in the war or partial success) and, at the same time, the expected impact of the full or partial success of one or the other country, i.e., direct actors of the war, on the international order. The scenario analysis is based on an examination of the course of fighting in the period from the beginning of the Russian invasion on 24 February (until the end of November) to identify the degree of probability of the fulfilment of each scenario.

Keywords:

European security, Russia, scenarios, Ukraine, war.

SCENÁRE VYÚSTENIA RUSKO-UKRAJINSKEJ VOJNY: DOPADY NA EURÓPSKU BEZPEČNOSŤ A MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY

ALEXANDER DULEBA

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: alexander.duleba@unipo.sk

Abstract:

This article offers an analysis of the scenarios of outcome of the Russia-Ukraine war and their impact on European security. The basis of each scenario is a definition of the interests of both Russia and Ukraine in this war, a hypothetical description of the assumptions of their fulfilment (full success of one or the other country in the war or partial success) and, at the same time, the expected impact of the full or partial success of one or the other country, i.e., direct actors of the war, on the international order. The scenario analysis is based on an examination of the course of fighting in the period from the beginning of the Russian invasion on 24 February (until the end of November) to identify the degree of probability of the fulfilment of each scenario.

Keywords:

European security, Russia, scenarios, Ukraine, war.

Cieľom článku je analýza scenárov možného vyústenia rusko-ukrajinskej vojny a jej dopadov na európsku bezpečnosť a medzinárodné vzťahy. Analýza sa primárne zameriava na identifikáciu dopadov vyústenia vojny na jej bezprostredných aktérov Rusko a Ukrajinu, kľúčových aktérov európskeho bezpečnostné-

ho režimu EÚ a NATO, a v neposlednom rade na bezpečnosť a záujmy Slovenskej republiky.

Vojenská agresia Ruska voči Ukrajine, ktorá začala 24. februára 2022, spôsobila najväčší vojenský konflikt v Európe od konca druhej svetovej vojny. Hoci rusko-ukrajinský konflikt trvá od ruskej okupácie ukrajinského Krymu a časti Donbasu vo februári 2014, vojenská invázia na Ukrajinu, ktorú Rusko začalo 24. februára 2022, je neporovnateľná so žiadnym iným konfliktom v Európe od ukončenia druhej svetovej vojny z hľadiska rozsahu nasadenia vojenskej techniky a živej sily. Rusko začalo inváziu po celom obvode štátnej hranice s Ukrajinou v dĺžke viac ako 2 000 km, pričom na útok využilo aj územie Bieloruska. Od konca marca 2022, po ústupe ruských vojsk z okolia Kyjiva a severných oblastí ľavobrežnej Ukrajiny, sa dĺžka frontovej línie skrátila približne o polovicu, napriek tomu, stále ide o najdlhšiu frontovú líniu v dejinách európskych vojen od konca druhej svetovej. Prvýkrát v histórii európskych vojen sme svedkami masívneho používania rakiet krátkeho a stredného doletu zo strany Ruska na útoky proti vojenským a civilným cieľom na celom území Ukrajiny. Napriek tomu, že nie je možné exaktne overiť počty zabitých, zranených a zajatých vojakov, vo vojne už padli desaťtisíce vojakov na obidvoch stranách. Podľa údajov OSN, počas prvých piatich mesiacov vojny bolo zabitých viac ako 5 000 ukrajinských civilis-

tov a viac ako 7 000 utrpelo zranenia (V Ukrajini, 2022). Podľa údajov Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM) 17 miliónov Ukrajincov muselo opustiť svoje domovy v mestách a obciach bezprostredne zasiahnutých bojmi a hľadať útočisko v iných regiónoch Ukrajiny alebo v iných krajinách (Mizhnarodna, 2022). Kyjivská ekonomická škola (KSE) odhaduje škody spôsobené ruskou agresiou priamo na strategickú a civilnú infraštruktúru Ukrajiny počas prvých šiestich mesiacov vojny na 114,5 miliárd USD; odhady škôd na ukrajinskej ekonomike sa pohybujú v stovkách miliárd USD (Sitnikova, 2022). Niektoré ukrajinské mestá ako Mariupol', Popasna, Severodoneck a Lysyčansk boli v podstate zrovnané so zemou. Vojna, hoci jej koniec je ešte v nedohľadne, už spustila nezvratné procesy, ktoré spôsobia vnútorné zmeny v Ukrajine i v Rusku, rovnako ako i zmeny v ich medzinárodnom postavení.

Vojna zásadne mení bezpečnostnú, politickú a hospodársku situáciu v Európe, post-sovietskom priestore, najmä v strednej Ázii a na južnom Kaukaze, kde sa posilňujú pozície Číny a Turecka na úkor Ruska. Akákoľvek zmena v postavení medzinárodných aktérov akými sú Čína alebo Turecko má bezprostredný dosah na systém medzinárodných vzťahov na celom svete. Výsledok vojny bude formovať nový medzinárodný bezpečnostný režim s dôsledkami pre všetky európske krajiny, vrátane SR. Zatiaľ ho síce nepoznáme, avšak, môžeme analyzovať priebeh vojny za posledných osem mesiacov, môžeme identifikovať jej etapy, hlavné faktory a trendy, ktoré určujú jej vývoj. Tento článok ponúka analýzu scenárov vyústenia rusko-ukrajinskej vojny a ich dopadov na európsku bezpečnosť. Základom každého scenára, ktorý v článku identifikujeme, je definícia záujmov Ruska aj Ukrajiny vo vojne, hypotetický opis predpokladov ich naplnenia (úplný úspech jednej alebo druhej krajiny vo vojne alebo čiastočný úspech) a zároveň predpokladaný vplyv úplného alebo čiastočného úspechu jednej alebo druhej krajiny, t. j. priamych aktérov vojny, na ich medzinárodné postavenie, európsku bezpečnosť a medzinárodné vzťahy.

V hre je, samozrejme, množstvo faktorov, ktoré môžu ovplyvniť priebeh vojny a ktoré možno identifikovať ako potenciálne premenné, avšak, nie je možné presne predvídať kedy a v akom rozsahu sa prejavia. Napríklad, vojna sa môže skončiť náhle a rýchlo víťazstvom

Ukrajiny v dôsledku zmeny politického režimu v Rusku, alebo naopak, mobilizácia vyhlásená v Rusku 21. septembra 2022 môže nielen predĺžiť vojnu, ale aj umožniť Rusku zvrátiť jej doterajší priebeh. To všetko sú faktory, s ktorými môžeme pracovať len ako s hypotézami. Existujú ďalšie faktory, napr. dopad ekonomických sankcií na Rusko a jeho schopnosť pokračovať vo vojne, ktoré sú dôležité pre ďalší priebeh vojny, avšak, v štúdiu ich podrobne neanalyzujeme, sústreďujeme sa hlavne na vojenské kapacity aktérov viesť vojnu na základe jej priebehu počas posledných 9 mesiacov.

Samozrejme, vyššie uvedené zúženie predmetu analýzy rovnako ako i hypotetický charakter scenárov výsledku vojny predstavujú hlavné obmedzenia tejto štúdie, napriek tomu, projekcia scenárov umožňuje predpovedať povojnovú situáciu v prípade realizácie vybraného scenára a identifikovať dopad na povojnový bezpečnostný režim a záujmy európskych krajín. V konečnom dôsledku, scenáre nám pomáhajú lepšie pochopiť o čo v tejto vojne ide z pohľadu záujmov SR.

Scenár I: úspech Ruska, prehra Ukrajiny

A) Ciele Ruska

Zdôvodnenie rozhodnutia o začatí tzv. špeciálnej vojenskej operácie v Ukrajine a vysvetlenie jej cieľov poskytol prezident Ruska Vladimir Putin vo viacerých verejných prejavoch, a najmä v dvoch, ktoré predniesol 21. a 24. februára 2022 (Prezident, 2022a, 2022b). Dôvody, ktoré uviedol, je možné zhrnúť do nasledujúcich troch okruhov:

- 1) „Oslobodenie“ Donbasu; podľa Putina, Ukrajina odmietla implementovať Minské dohody a jej ozbrojené sily od roku 2014 (8 rokov) neprestajne ostreľovali územie tzv. Doneckej ľudovej republiky (DLR) a Luhanskej ľudovej republiky (LLR) čím páchali genocídu na miestnom obyvateľstve, ktoré odmietlo akceptovať politický prevrat v Kyjeve vo februári 2014. Rusko sa rozhodlo tento stav ukončiť a poskytnúť vojenskú ochranu DLR a LLR. Federálne zhromaždenie RF 22. februára 2022 uznalo štátnu nezávislosť dvoch separatistických republík a zároveň ratifikovalo základné zmluvy o priateľstve a vzájomnej pomoci s RF. Obidve tzv. ľudové republiky okamži-

te požiadali Rusko o vojenskú pomoc a Putin sa rozhodol tejto žiadosti vyhovieť. Zároveň, ruský prezident spresnil, že Doneckú a Luhanskú republiku Rusko uznáva v ich administratívnych hraniciach, nie v hraniciach, ktoré mali k dátumu ich uznania (zhruba 2/3 ich územia sa nachádzalo pod kontrolou Ukrajiny) (Putin, 2022a), čím dal jasne najavo, že Rusko ide obsadzovať ďalšie ukrajinské územia. Vyššie uvedené kroky mali poslúžiť Putinovi na legitimizovanie vojenskej agresie proti Ukrajine. V prejave, ktorý predniesol 24. februára, Putin uvádza, že rozhodnutie o špeciálnej vojenskej operácii urobil v súlade s čl. 51 kapitoly 7 Charty OSN. Na jednej strane, zinscenovanie uznania dvoch separatistických republík a poskytnutie im vojenskej ochrany mali poslúžiť na „právne“ zdôvodnenie začatia vojny proti Ukrajine, na strane druhej, naďalej predstavujú pre Rusko cieľ vojny, najmä po tom ako sa mu nepodarilo dobyť hlavné mesto Kyjiv na jej začiatku.

- 2) Demilitarizácia Ukrajiny; pri zdôvodňovaní tohto cieľa vojenskej operácie je možné identifikovať tri skupiny argumentov, ktoré Putin použil. Prvá skupina argumentov sa týka údajného ignorovania záujmov Ruska v otázkach medzinárodnej bezpečnosti od konca studenej vojny zo strany Spojených štátov a ich európskych spojencov. Podľa Putina, Západ odmietol všetky návrhy Ruska na vytvorenie systému spravodlivej a nedeliteľnej medzinárodnej bezpečnosti (Prezident, 2022c). Špeciálna vojenská operácia s cieľom demilitarizovať Ukrajinu bola podľa neho nevyhnutná v záujme národnej bezpečnosti a prežitia Ruska ako štátu, pretože Ukrajina sa postupne menila na vojenskú základňu NATO a bola pripravovaná na to, aby v budúcnosti poslúžila pre útok západného bloku proti Rusku. Podľa Putina, Rusko nemalo na výber, muselo urobiť preventívny úder s cieľom zastaviť Ukrajinu na jej ceste do NATO a zároveň, zastaviť približovanie sa vojenskej infraštruktúry Aliancie k hraniciam Ruska. Druhá skupina Putinových argumentov zdôvodňujúcich potrebu demilitarizácie Ukrajiny sa týkala jej údajnej snahy o vojenské riešenie otázky Donbasu a Krymu. Podľa neho, Rusko muselo pristúpiť k špeciálnej vojenskej operácii, pretože Ukrajina odstúpila od Minských

dohôd a začala prípravy na vojenské obsadenie DLR, LLR a Krymu. Tretia skupina argumentov sa týkala údajnej hrozby jadrového vyzbrojenia Ukrajiny. Podľa Putina, Ukrajina sa rozhodla obnoviť svoj jadrový vojenský arzenál čomu Rusko muselo preventívne zabrániť za každú cenu (Prezident, 2022b).

- 3) Denacifikácia Ukrajiny; ide o ideový a propagandistický cieľ vojny, ktorý primárne slúži pre mobilizáciu verejnej mienky v Rusku na podporu „špeciálnej vojenskej operácie“ a vyvolávanie nenávisťi voči Ukrajine v ruskej spoločnosti. Putin označil Majdan v roku 2014 za fašistický prevrat podporený Západom, ktorý priviedol k moci nástupcov Stefana Banderu, ideového lídra Ukrajinskej povstaleckej armády, ktorá ešte 10 rokov po ukončení druhej svetovej vojny viedla partizánsky odboj proti ZSSR. Podľa Putina, Ukrajinci sú „banderovci“ a „nacisti“, väčšina ukrajinských území bola súčasťou historického Ruska, Ukrajinu vymyslel Lenin a boľševici, v minulosti bola vždy súčasťou „ruského sveta“ resp. cárského Ruska, historického územia ktoré boľševici nepochopiteľne a trestuhodne rozdeli sovietskym republikám. Ukrajinský jazyk, kultúra a národná identita neexistujú, Ukrajinci a Rusi (a Bielorusi) tvoria jeden spoločný „ruský“ národ (Prezident, 2021). V jazyku Putinovej interpretácie dejín a ruskej propagandy presadzovanie ukrajinského jazyka a ukrajinskej kultúry nie sú prejavom ukrajinského nacionalizmu, ale rovno ukrajinského nacizmu. Ukrajinský nacionalizmus neexistuje, pretože neexistuje ukrajinský národ, ide o súčasť ruského národa. Ak dochádza k popieraniu tejto skutočnosti, ide o prejavy ukrajinského nacizmu. Inými slovami, cieľom špeciálnej vojenskej operácie je deukrajinizácia Ukrajiny a jej asimilácia v „ruskom svete“. Dosiahnutie cieľa denacifikácie Ukrajiny je možné čítať i ako potrebu odstránenia politického režimu v Ukrajine, ktorý sa sformoval po „prevrate“ v roku 2014, a ktorý obmedzuje práva ruského obyvateľstva na historicky ruských územiach. V prejave z 21. februára Putin uvádza, že obyvatelia týchto území by mali mať právo na sebaurčenie, t.j. mali by mať právo v referendách rozhodnúť o ich pripojení k Rusku (Prezident, 2022a).

B) Definície úspechu Ruska

Plný úspech: získanie kontroly nad Ukrajinou

Naplnenie cieľov demilitarizácie a denacifikácie Ukrajiny, tak ako ich sformuloval ruský prezident na začiatku vojenskej invázie, bolo a je možné iba za predpokladu úplného vojenského víťazstva Ruska vo vojne proti Ukrajine, zničenia odporu ozbrojených síl Ukrajiny, inštalácie lojálnej resp. vazalskej vlády a nastolenia policajného režimu, ktorý by potlačil akýkoľvek odpor ukrajinskej spoločnosti. Demilitarizovať a denacifikovať Ukrajinu, v zmysle vysvetlení prezidenta Putina, by bolo možné iba za predpokladu získania plnej kontroly nad celou Ukrajinou ako štátom.

Hlavným vojenským predpokladom úspechu Ruska pri naplňaní tohto cieľa bolo obsadenie hlavného mesta Kyjiva, paralýza vedenia krajiny, velenia ozbrojených síl i štátnych inštitúcií. Obsadenie Kyjiva by umožnilo inštaláciu vazalskej vlády a úspešné rozvinutie vojenskej operácie s cieľom okupovať ľavobrežnú Ukrajinu a južné oblasti na pobreží Čierneho mora tak, aby sa vytvoril pozemský koridor medzi územím kontrolovaným Ruskom na Donbase na východe a Podnesterskom na západe. Východné a južné oblasti Ukrajiny by sa stali súčasťou Ruska a oklieštená pravobrežná Ukrajina bez prístupu k Čiernemu moru by sa stala kvázi-štátom, ktorý by sa dostal do plnej závislosti od Ruska. Optimálnym scenárom vojenskej operácie z pohľadu Ruska, v prípade neschopnosti Ukrajiny a ukrajinskej spoločnosti klásť účinný odpor, by bola okupácia územia celej Ukrajiny až po jej západné hranice s Poľskom, Slovenskom, Maďarskom, Rumunskom a Moldavskom.

Takto stanovené ciele bolo možné dosiahnuť iba v prípade úspešného a hlavne rýchleho priebehu vojenskej invázie. V prípade, že by sa Rusku podaril „blitzkrieg“ a ruské jednotky by počas prvých dní invázie obsadili Kyjev a zároveň by sa zosypali štátne inštitúcie Ukrajiny, vrátane schopnosti ozbrojených síl Ukrajiny klásť odpor, Spojené štáty a ich európski spojenci by sa nezmohli na účinné odvetné opatrenia, pretože by nebolo komu pomáhať. Výsledky operácie by museli jednoducho akceptovať ako „hotovú vec“. Rusko by dokázalo vojenskými prostriedkami obnoviť svoju mocen-

skú dominanciu nad východnou Európou, pretože k Lukašenkovmu Bielorusku by pribudol ďalší na Rusku závislý štát, ktorý by sa, resp. jeho časť na pravom brehu rieky Dnipro, možno volala Ukrajina. Navyše, ďalším očakávaným efektom by bolo oslabenie jednoty NATO i EÚ, pretože počet európskych krajín, ktoré by v takejto novej geopolitickej realite volali po novej „pragmatickej dohode“ s Ruskom s cieľom minimalizovať negatívne dopady na vlastnú bezpečnosť a ekonomickú prosperitu by, s najväčšou pravdepodobnosťou, narástol. V NATO i EÚ by sa prehĺbili deliace línie medzi členskými krajinami v otázke prístupu k Rusku. Moskva by stala príťažlivejším centrom pre politických populistov v celej Európe a posilnila by svoj vplyv na európske záležitosti. Existuje odôvodnený predpoklad, že revízia európskeho poriadku tak ako sa sformoval po ukončení studenej vojny v dôsledku víťaznej vojenskej operácie proti Ukrajine, patrila medzi, minimálne, ciele druhého sledu Ruska pri jej plánovaní.

Čiastočný úspech 1: získanie kontroly nad Donbasom

Priebeh vojenskej operácie od 24. februára si však vynútil korekciu cieľov Ruska, napriek tomu, že najvyšší ruskí predstavitelia dlho neprestávali opakovať, že „všetko ide podľa plánu“. Faktom však zostáva, že „blitzkrieg“ bol neúspešný, ruské jednotky neobsadili Kyjev, vedenie i štátne inštitúcie Ukrajiny, predovšetkým, ozbrojené sily a silové zložky, nielenže sa nezosypali, ale ustáli prvú fázu vojny a prinútili ruské jednotky stiahnuť sa z okolia Kyjeva i severných oblastí ľavobrežnej Ukrajiny, pretože v opačnom prípade im hrozilo totálne zničenie. Rusko resp. Putinov režim si nemôže pripustiť vojenskú porážku, pretože image neporaziteľnej armády predstavuje kvintesenciu režimu a základ jeho politickej legitimacy v očiach ruskej verejnosti. Putinov režim je silný v takej miere v akej občania Ruska veria, že ich armáda je neporaziteľná. Je to výsledok 20 rokov trvajúcej propagandy, ktorá presvedčila ruskú verejnosť, že Rusko, pod Putinovým vedením, sa stalo znova svetovou veľmocou s jadrovým arzenálom a „druhou najsilnejšou armádou sveta“. Rusi sú hrdí na Putina najmä vďaka tomu, že sú hrdí na vlastnú armádu. Aj keď najvyšší predstavitelia Ruska pokračovali

neprestajne opakovať, že „špeciálna vojenská operácia pokračuje v súlade s plánom“, demilitarizáciu a denacifikáciu Ukrajiny po 6 mesiacoch vojny začali spomínať stále menej. Oznámenie o ukončení prvej etapy „operácie“ nemohol urobiť prezident Putin, pretože bol to on, ktorý zadefinoval delimitarizáciu a denacifikáciu ako ciele vojenskej operácie, avšak, bez ustanovenia kontroly nad Ukrajinou ako štátom tieto dva ciele neboli naplnené.

Prezidenta Putina zastúpil prvý náčelník generálneho štábu ruskej armády generál Sergej Rudskoj, ktorý 25. marca vyhlásil: „Vo všeobecnosti, hlavné úlohy prvej etapy operácie boli splnené. Bojový potenciál ozbrojených síl Ukrajiny sa výrazne znížil, čo umožňuje – ešte raz zdôrazňujem – sústrediť hlavné úsilie na dosiahnutie hlavného cieľa operácie: oslobodenie Donbasu“ (Armiya, 2022). „Oslobodenie Donbasu“, t. j. obsadenie Luhanskej a Doneckej oblastí v ich administratívnych hraniciach sa od konca marca 2022 stalo najčastejšie spomínaným cieľom Ruska vo vojne proti Ukrajine. Potvrdil to i prezident Putin 8. septembra 2022, keď na otázku médií či, vzhľadom na vývin bojov na území Ukrajiny nie je potrebná korekcia plánu špeciálnej vojenskej operácie, odpovedal: „Nie, plán nepodlieha zmenám. Generálny štáb prijíma rozhodnutia v priebehu operácie, niečo sa považuje za kľúčové, za hlavný cieľ. A hlavným cieľom je oslobodenie celého územia Donbasu“ (Press-konferentsiya, 2022).

Bitku o Donbas zahájila ruská armáda 18. apríla. Za dva a pol mesiaca trvania ťažkých bojov a za cenu veľkých strát na živej sile i vojenskej technike ruské jednotky 3. júla dokončili obsadzovanie miest Severodoneck a Lysyčansk v severnej časti Luhanskej oblasti, vďaka čomu získali kontrolu nad prakticky celou Luhanskou oblasťou. Avšak, od začiatku júla sa postup ruských jednotiek de facto zastavil, napriek tomu, že ukrajinské ozbrojené sily kontrolovali stále zhruba 40 % územia Doneckej oblasti. V priebehu letných mesiacov júl a august došlo k zmene v priebehu bojov, ktorá sa prejavila nielen v zastavení postupu ruských jednotiek, ale i postupnom preberaní strategickú iniciatívy ukrajinskými ozbrojenými silami a začiatkom ich protiofenzívy, ktorú vyhlásil prezident Ukrajiny Volodymyr Zelenský 29. augusta (Zelensky, 2022b).

Počas prvých septembrových dní sa ukrajinským silám podarilo preraziť ruskú obranu

v Charkovskej oblasti a získať pod kontrolu viac než 3 tisíc km² územia, ktoré Rusi okupovali ešte v marci, vrátane strategicky významných miest Balaklija, Izium a Kupjansk (Zaluzhny, 2022). Po odrazení ruských útokov na Kyjev v prvej fáze vojny, išlo o najväčšie vojenské víťazstvo ukrajinských ozbrojených síl od začiatku ruskej invázie 24. februára. Ruské velenie, samozrejme, nepriznalo porážku ani v tomto prípade. Hovorca Ministerstva obrany Ruska generál Igor Konashenkov výsledky ukrajinskej ofenzívy komentoval nasledovne: „Ruské jednotky boli preskupené z Balakliji a Iziumu smerom na Doneck, aby dosiahli stanovené ciele špeciálnej vojenskej operácie na oslobodenie Donbasu“ (Minoborony, 2022). Na prelome septembra a októbra ukrajinské ozbrojené sily dosiahli ďalšie významné víťazstvá pri Lymane a mestečku Borova v Charkovskej oblasti rovnako ako i na južnej línii frontu v Chersonskej oblasti (Brytanska, 2022). V polovici novembra ukrajinské sily dosiahli ďalšie kľúčové víťazstvo: ruské jednotky museli opustiť Cherson, jediné oblastné centrum, ktoré sa im podarilo od začiatku invázie obsadiť, a stiahnuť sa z územia na pravom brehu rieky Dnipro, pretože im hrozilo to, čo im hrozilo na konci marca pri Kyjive, totálne zničenie (Lotareva – Focht, 2022).

V každom prípade, od 3. júla 2022 ruské jednotky nezaznamenali žiadne významnejšie územné zisky, naopak, ukrajinské sily ich od letných mesiacov nútia viac sa brániť než útočiť. Napriek tomu, že Rusi neprestávajú útočiť v Doneckej oblasti smerom na Bachmut a Avdijivku, plán na obklúčenie ukrajinských síl v Doneckej oblasti s oporou v mestách Slavjansk a Kramatorsk útokom zo severu od mesta Izium a Lyman v Charkovskej oblasti sa tak skoro určite neuskutoční, pretože v septembri kontrolu nad obidvomi mestami získali ukrajinské ozbrojené sily. Strata Iziumu a Lymanu znamená zásadné zníženie možností ruských jednotiek naplniť hlavný cieľ špeciálnej vojenskej operácie, ktorým je „oslobodenie“ celého Donbasu.

Čiastočný úspech 2: udržanie kontroly nad okupovanými územiami

Aj pokiaľ by sa Rusku nepodarilo „oslobodiť Donbas“, t. j. získať kontrolu nad celým územím Luhanskej a Doneckej oblastí v ich sú-

časných administratívnych hraniciach v rámci Ukrajiny, udržanie kontroly nad územiami, ktoré okupovalo od začiatku invázie na východe a juhu Ukrajiny, by takisto znamenalo čiastočný úspech špeciálnej vojenskej operácie z pohľadu Ruska.

Ruské jednotky boli v septembri vytlačené z Charkovskej oblasti a v novembri z pravobrežnej časti Chersonskej oblasti, avšak, i naďalej kontrolovali zhruba 90 % Luhanskej oblasti, zhruba 80 % Chersonskej oblasti, zhruba 80 % Záporožskej oblasti, zhruba 60 % Doneckej oblasti, nepatrnú časť Mykolajivskej oblasti a samozrejme, celý Krymský polostrov. Zo strategického hľadiska je pre Rusko dôležité udržať si južný pozemný koridor, ktorý spája územie tzv. LĽR a DĽR s Krymom, vrátane udržania si kontroly nad mestami Melitopol' (dôležitý logistický uzol pre cestnú a železničnú dopravu v okupovanom južnom koridore), Mariupol', Berďansk (najvýznamnejšie prístavy na pobreží Azovského mora), Enerhodar, v ktorom sa nachádza Záporožská jadrová elektráreň, a Nova Kachovka na pobreží Kachovskej vodnej nádrže na rieke Dnipro, odkiaľ vedie Severokrymský kanál, ktorý slúži na prepravu presnej vody do Krymu. Úspešná ukrajinská obrana Odesy a Mykolajiva znemožnila Rusku v prvej fáze vojny predĺžiť južný koridor až k hraniciam Moldavska, resp. separatistického Podnesterska, Ukrajina si tak udržala strategický prístup k Čiernemu moru, hoci, aspoň nateraz, stratila prístup k Azovskému moru. Zastavenie ruského postupu pri Odesse a Mykolajive malo pre Ukrajinu v prvej fáze vojny rovnaký strategický význam ako úspešná obrana Kyjiva, Černihova, Súm a Charkova.

Napriek tomu, že najvyšší ruskí predstavitelia neustále opakovali, že cieľom špeciálnej vojenskej operácie je „oslobodenie Donbasu“, významným úspechom pre Rusko by bolo udržanie si kontroly nad okupovanými územiami na juhu Ukrajiny. Ak by súčasná vojna skončila podľa vzoru z roku 2014, t. j. „ani vojna, ani mier“ s tým, že jedinou zmenou oproti roku 2014 by bolo rozšírenie okupovaného územia Ukrajiny, v Moskve by mohli špeciálnu vojenskú operáciu považovať za úspech aj bez „oslobodenia celého Donbasu“. Potvrdením logiky tohto uvažovania ruského vedenia bolo zinscenovanie referendum o pripojení k Rusku DĽR, LĽR, Záporožskej a Chersonskej oblasti

na konci septembra, ktoré bolo z hľadiska ruskej legislatívy formálne zavŕšené 5. októbra (Putin, 2022b). Z hľadiska medzinárodného práva išlo o neplatný akt, ktorý uznali iba Severná Kórea a Sýria. Zinscenované pripojenie okupovaných území bolo priznaním neschopnosti Ruska čeliť ukrajinskej protiofenzíve na fronte, pretože ruská armáda jednoducho nešla vojenskú odpoveď na porážku v Charkovskej oblasti. Šla iba politickú odpoveď v podobe zinscenovaného pripojenia okupovaných území, ktoré, podľa Putina, dáva právo Rusku použiť na ich obranu jadrové zbrane (Prezident, 2022e). Inými slovami, Rusko prakticky priznalo neschopnosť konvenčným vojenským spôsobom poraziť ukrajinské ozbrojené sily a uchýlilo sa k zastrašovaniu Ukrajiny použitím taktických jadrových zbraní. Zároveň, prezident Putin musel pristúpiť k nepopulárnemu opatreniu, ktoré dlho odkladal, k vyhláseniu čiastočnej mobilizácie (Prezident, 2022d). Od vyhlásenia mobilizácie 21. septembra, už nikto z čelných predstaviteľov Putinovho režimu nehovorí, že „všetko ide podľa plánu“. Zinscenovanie referendum na okupovaných územiach s ich kvázi pripojením k Rusku, zastrašovanie jadrovými zbraňami rovnako ako i vyhlásenie čiastočnej mobilizácie vyjadrujú snahu Ruska udržať si kontrolu nad južným koridorom a dosiahnuť tak aspoň čiastočný úspech v špeciálnej vojenskej operácii.

Ďalším nástrojom Ruska na dosiahnutie čiastočného cieľa vojenskej operácie sa stali masové raketové útoky proti energetickej infraštruktúre Ukrajiny s cieľom zbaviť obyvateľstvo v zimnom období prístupu k dodávkam elektriny, tepla a vody, ktoré začali 10. októbra. 10. a 31. októbra, 15. a 23. novembra Rusko podniklo masové raketové útoky, v ktorých použilo 310 rakiet stredného doletu (technologicky vyspelé rakety schopné presne zasahovať ciele typu Iskander, Kalibr, H-101 a H-555) (Mikhaylov, 2022). Útoky spôsobili rozsiahle výpadky dodávok elektrickej energie, tepla a vody v celej Ukrajine vždy v priebehu niekoľkých dní, ktoré boli potrebné na opravu energetickej infraštruktúry. Kritická situácia nastala najmä po treťom a štvrtom masovom raketovom útoku Ruska, pretože prevádzkovateľ ukrajinskej elektrizačnej sústavy spoločnosť UKRENERGO rovnako ako i prevádzkovatelia regionálnych distribučných sietí (najväčším je spoločnosť DTEK) oznámili, že im chýbajú ná-

hradné transformátory a rozdeľovacie stanice, ktoré boli (viaceré opakovane) zničené ruskými raketami. Pomocnú ruku podala EÚ a Spojené štáty, ktoré do Ukrajiny dodali nielen ďalšie systémy protivzdušnej obrany ale i náhradné technologické celky na opravu elektrizačnej sústavy (YeS, 2022).

Strategickým cieľom raketových útokov proti civilnej infraštruktúre bola snaha zlomiť odpor ukrajinského obyvateľstva a vyvolať masové protesty proti prezidentovi a vláde s požiadavkou zastaviť vojnu a začať mierové rokovania s Ruskom. Navyše, ďalším cieľom bolo spôsobenie novej masovej migračnej vlny z Ukrajiny do krajín EÚ a vyvolanie rastu nespokojnosti verejnosti v európskych krajinách s politikou vlád podporujúcich Ukrajinu. V každom prípade, ak by bola táto stratégia úspešná a vedenie Ukrajiny by bolo nútené kvôli tlaku vlastného obyvateľstva začať mierové rokovania (alebo rokovania o prímerí) museli by vychádzať z rešpektovania vtedajšieho status quo kontrolovaných území. Inými slovami, cenou za ukončenie (alebo pozastavenie) vojny pre Ukrajinu by musel byť jej súhlas s ruskou okupáciou území južného koridoru. Skutočnosť, že cieľom masívnych raketových útokov proti strategickej energetickej infraštruktúre bolo prinútenie Ukrajiny k rokovaniam, potvrdil hovorca ruského prezidenta Dmitrij Peskov, ktorý uviedol, že „ak chce ukrajinské vedenie ukončiť utrpenie vlastného obyvateľstva musí prijať ruské podmienky“ (Otkrovennyy, 2022).

Po 9 mesiacoch vojny však zostáva faktom, že ani mobilizácia, ani strašenie jadrovými zbraňami a ani masívne raketové útoky proti energetickej infraštruktúre nezlomili odpor Ukrajiny, naopak, od septembra ukrajinské ozbrojené sily pokračujú v protiofenzíve a postupnom vytlačaní ruských jednotiek z okupovaných území. Rusko zatiaľ nenašlo vojenskú odpoveď na to, ako si prinavrátiť strategickú iniciatívu vo vojne, ktorú stratilo v priebehu leta 2022 a je otázne, či vôbec a v akej miere si bude schopné udržať kontrolu nad územiami juhovýchodnej Ukrajiny, ktoré okupovalo na začiatku vojenskej invázie.

Scenár II: úspech Ukrajiny, prehra Ruska

C) Ciele Ukrajiny

Hlavným cieľom Ukrajiny od začiatku vojenskej agresie Ruska je obrana jej štátnej suverenity, územnej celistvosti, nezávislosti, práva na pokračovanie politických, ekonomických a spoločenských reforiem, budovania právneho štátu a demokratického politického systému, ktoré naštartovali udalosti na Majdane v roku 2014, vrátane práva usilovať sa o získanie členstva v EÚ a NATO, čo Putinove Rusko považuje za existenciálnu hrozbu pre svoju národnú bezpečnosť. Zároveň platí, že vojna prebieha na území Ukrajiny, spôsobuje jej obrovské škody na strategickej i civilnej infraštruktúre krajiny, životoch jej obyvateľov a je v záujme jej vedenia ju čo najskôr zastaviť, avšak, ako sa ukázalo v prípade súčasného ukrajinského vedenia, nie za každú cenu. Od prvých dní vojny prezident Vladimír Zelenský vyzýval prezidenta Ruska Vladimíra Putina na osobné rokovania s cieľom nájsť dohodu o ukončení vojny. Ešte na konci prvej fázy vojny 27. marca Zelenský definoval tri hlavné ciele, o ktoré sa usiluje on osobne ako prezident i ukrajinská vláda vo vojne s Ruskom: minimalizovať počet obetí, skrátiť trvanie vojny a prinútiť Rusko stiahnuť svoje jednotky na pozície pred začiatkom agresie (Zelensky, 2022a). Je potrebné zdôrazniť, že prezident Zelenský a najvyšší predstavitelia Ukrajiny nikdy od začiatku vojny nerezignovali na požiadavku stiahnutia ruských vojsk minimálne na miesta, na ktorých sa nachádzali pred 24. februárom 2022.

Rokovania medzi Ukrajinou a Ruskom o ukončení vojny začali v marci a prebiehali zhruba do polovice júna keď boli prerušené a odvtedy sa už neobnovili. Kulmináciu dosiahli na rokovaniach sprostredkovaných Tureckom, ktoré sa uskutočnili 29. marca v Istanbuli. Podľa vedúceho ruskej delegácie Vladimíra Medinského: „Rozhovory boli konštruktívne. Od Ukrajiny sme dostali na zváženie jasne sformulované návrhy.“ Výsledky istanbulskeho stretnutia dali nádej, že vojna na Ukrajine by sa mohla skončiť diplomatickou dohodou. Jej účastníci sa dohodli na približnom obsahu dvoch dokumentov, ktoré by Kyjiv a Moskva podpísali, ak by sa lídri krajín Zelenský a Putin dokázali dohodnúť na mieri. Podľa prvého z nich, Ukrajina by súhlasila s neutrál-

ným štatútom a odmietla rozmiestnenie zahraničných vojenských základní na svojom území, za čo by dostala bezpečnostné záruky od Ruska a západných krajín. Zároveň, návrh dohody predpokladal, že otázky spojené so štatútom Donbasu a Krymu sa budú riešiť diplomatickými rokovaniami a strany sa zdržia vojenských krokov, ktoré by mohli ohroziť ich diplomatické riešenie v priebehu najbližších 12 rokov. Ďalšia zmluva sa týkala "vzájomného rešpektovania kultúr" a zaoberala sa najmä riešením postavenia a používania ruského jazyka v Ukrajine (Fokht – Khomenko, 2022).

Po stretnutí v Istanbuli rokovania prebiehali v režime online ešte zhruba do polovice júna, avšak, potom boli úplne prerušené. Rusko v polovici apríla zahájilo bitku o Donbas načo ukrajinská strana stále nástojčivejšie podmieňovala pokračovanie mierových rokovaní zastavením bojov a stiahnutím sa ruských vojsk z Ukrajiny na miesta kde sa nachádzali pred 24. februárom. Na začiatku júla vedúci ukrajinskej delegácie na rokovaníach Mychajlo Podoljak oznámil podmienky Ukrajiny pre obnovenie mierových rokovaní s Ruskom: „Predovšetkým ide o okamžité prímerie a stiahnutie ruských vojsk z Ukrajiny. Vrátenie unesených občanov. Vydanie vojnových zločincov. Mechanizmus odškodnenia. Uznanie zvrchovaných práv“ a neskôr dodal, že „rokovania s Ruskom budú možné až potom, ako Rusko dostane tvrdý kopanec do zubov“ (Podolyak, 2022; Perehovory, 2022). Prvé správy o tom, že cieľom Ukrajiny vo vojne je úplná deokupácia juhu krajiny sa objavili v polovici júla. Minister obrany Ukrajiny Oleksij Reznikov vyhlásil, že prezident Zelenský vydal rozkaz ozbrojeným silám, aby deokupovali južné pobrežie krajiny. Dosiahnutie plnej deokupácie Ukrajiny ako cieľ vo vojne oznámil prezident Zelenský 11. júla: "Úlohou celej našej armády je deokupovať celé naše územie. Myslím si, že je to úloha každého občana nášho štátu" (Zavdan-nyam, 2022).

Pri formulovaní cieľov Ukrajiny vo vojne je možné identifikovať dve etapy. V prvej etape - od začiatku invázie 24. februára do zhruba polovice júna, Ukrajina bola ochotná pristúpiť na neutrálny štatút, t. j. vzdať sa úsilia o získanie členstva v NATO a odložiť riešenie štatútu okupovaného Donbasu a Krymu na 12 rokov výmenou za stiahnutie ruských vojsk na pozície pred začiatkom invázie a získanie medziná-

rodných garancií svojej národnej bezpečnosti. V druhej etape - od prelomu júna a júla po súčasnosť, cieľom Ukrajiny vo vojne je plná deokupácia a oslobodenie celého územia krajiny v medzinárodne uznaných hraniciach z roku 1991. Hoci, po jednoznačných vyhláseniach počas leta, v polovici septembra prezident Zelenský nevylúčil, že otázka navrátenia Krymu Ukrajine sa bude možno riešiť diplomatickou cestou (Prezydent, 2022).

D) Definície úspechu Ukrajiny

Čiastočný úspech Ukrajiny

Z vojenského a strategického hľadiska hlavným úspechom Ukrajiny v jej prvej fáze bola úspešná obrana hlavného mesta Kyjiv. Vďaka víťazstvu v prvej fáze vojny (bitka o Kyjiv), ktorá trvala zhruba mesiac od začiatku ruskej agresie 24. februára do konca marca, Ukrajina prežila ako nezávislý štát. Každý ďalší deň vojny od konca marca až po súčasnosť (koniec novembra) predstavuje pre Ukrajinu úspech, pretože sa jej darí efektívne brániť a postupne preberá vojenskú iniciatívu. V druhej fáze vojny, ktorá trvala od polovice apríla do začiatku júla (bitka o Donbas), Ukrajina ustála sústredený útok ruských jednotiek na severe Luhanskej oblasti a napriek strate miest Severodoneck a Lysyčansk dokázala zastaviť ďalší postup ruských jednotiek s tým, že si udržala kontrolu nad zhruba 40 % územia Doneckej oblasti. Letné mesiace je možné označiť za medzifázu vojny, ktorá ponúkla skôr patovú situáciu na frontovej línii. Ani ukrajinské jednotky nezaznamenali počas leta významnejšie územné úspechy, s výnimkou odtlačenia ruských jednotiek zhruba o 40 km severne od Charkova a 20 km od Mykolajeva smerom na východ bližšie k Chersonu. Hoci, za úspech bolo určite možné považovať to, že zastavili Rusov na hraniciach Luhanskej oblasti, pri Siversku, Iziume a Bachmute, a nenechali sa obklúčiť v severnej časti Doneckej oblasti. Avšak, leto (mesiace júl a august) prinieslo niektoré dôležité nové prvky v priebehu bojov, ktoré postupne viedli k zlomu vo vojne a nie v prospech ruských jednotiek.

Predovšetkým, ukrajinské velenie už v lete čiastočne prevzalo strategickú iniciatívu. Počínajúc letnými mesiacmi už nielen Rusi rozhodovali o tom kde sa bude bojovať. Stupňujúci

ukrajinský tlak na južnom úseku frontu pri Chersone prinútil Rusov presunúť časť svojich síl z Donbasu, čo im znemožnilo rozvinúť úspech, ktorý dosiahli v bojoch za Severodoneck a Lysyčansk. Navyše, v priebehu leta ozbrojené sily Ukrajiny začali nasadzovať do bojov moderné zbrane dodané zo západných krajín, vrátane mobilných raketových systémov HIMARS a MLRS s riadenými strelami, ktoré sú schopné presne zasahovať ciele (do 70 km a viac v závislosti od typu munície). Schopnosť ukrajinských jednotiek presne zasahovať ciele hlboko v ruskom tyle a efektívne ničiť logistiku zásobovania ruských jednotiek na frontovej línii vďaka dodaným raketovým systémom i partizánskemu odboju na okupovanom území sa v priebehu leta stal novým faktorom vojny a jednou z hlavných príčin zastavenia ruského vojenského postupu na Donbase. Zničenie troch hlavných mostov cez rieku Dnipro pri Chersone a Novej Kachovke a ostreľovanie náhradnej pontónovej prepravy, ktorá sa dostala do dosahu ukrajinského delostrelectva, začalo spôsobovať logistické problémy ruským jednotkám (v počte cca. 20 tisíc), ktoré sa nachádzali na pravej strane Dnipro v Chersone a priľahlom území. Hrozilo im obklúčenie a likvidácia, čomu sa velenie ruských síl snažilo zabrániť. Bolo preto nútené obmedziť útoky na Donbase, kde by malo naplniť predstavy prezidenta Putina o jeho „oslobodení“, a muselo presúvať sily na juh k Chersonu a na záporožskú líniu frontu. Tieto vynútené presuny na juh sa stali základným predpokladom pre úspešnú protiofenzívu ukrajinských síl na severe v Charkovskej oblasti na začiatku septembra, ktorú môžeme považovať za začiatok novej fázy vojny. Bolo zrejmé, že ak Rusi nebudú schopní nájsť rýchlo účinnú vojenskú odpoveď na ukrajinskú ofenzívu v Charkovskej oblasti na začiatku septembra, ukrajinské ozbrojené sily získajú strategickú útočnú iniciatívu vo vojne. Vývin ďalších udalostí na fronte potvrdil, že Rusi nie sú schopní vojensky odpovedať.

Počas leta sa znížila ruská prevaha v palebnej sile delostrelectva. Zatiaľ čo v bojoch o Severodoneck a Lysyčansk v máji a júni bol pomer palebnej sily ruského a ukrajinského delostrelectva 10 : 1 v prospech Ruska, v lete sa tento rozdiel znížil na 4 : 1. Stalo sa tak aj vďaka dodávkam niekoľkých stoviek moderných húfnic kalibru 155 mm, ktoré Ukrajine začali od zhruba konca júna dodávať západní spojenci (Datsenko, 2022). Aj keď v kvantite delostrelectva majú Rusi stále prevahu, v kvalite, t. j. presnom zasahovaní vojenských cieľov, ich Ukrajinci, vďaka oveľa presnejším západným systémom, predčia. V priebehu leta sa ozbrojeným silám Ukrajiny podarilo zničiť zhruba 150 vojenských cieľov v tyle ruských frontových jednotiek – muničné sklady, sklady s vojenskou technikou, letiská, dopravné tepny a miesta koncentrácie živej sily nepriateľa (Arestovych, 2022). Rusi majú obrovské zásoby starej sovietskej munície na skladoch, avšak, ak budú pokračovať v intenzite streľby 60 tisíc delostreleckých nábojov denne (tento ukazovateľ dosiahli počas bitky o Severodoneck a Lysyčansk v júni), vystrieliajú ich počas najbližšieho polroka, nehovoriac už o opotrebovaní delostreleckých hlavníc, ktorých životnosť predstavuje 3 tisíc výstrelův na jednu hlavneň, v prípade tankových hlavníc je to do tisíc výstrelův. Rusi počas prvých šiestich mesiacov vojny vystrieliťali zhruba 7 miliónov delostreleckých granátov, zatiaľ čo ich celkové zásoby na skladoch v Rusku vojenski experti odhadujú na zhruba 20 miliónov kusov, pričom ich ročná produkcia v Rusku predstavuje zhruba 1,5 - 1,7 milióna kusov (Luzin, 2022b).

Proti Ukrajine Rusi už minuli takmer polovicu rakiet stredného doletu (zhruba 4,7 tisíc z celkového počtu zhruba 11 tisíc, ktoré mali pred vojnou), ostatné už musia šetriť a týka sa to najmä moderných vysoko-presných rakiet typu (Iskander, Kalibr, H-101 a H-555) pretože v ich prípade zásoby rátať už len na stovky, nie tisíce kusov.

Obrázok 1 Ruský arzenál vysoko presných rakiet

Zdroj: Romanenko, 2022.

Po masívnom raketovom útoku 10. októbra, počas ktorého ruské ozbrojené sily zaútočili 83 raketami na ciele energetickej infraštruktúry i civilné ciele v ukrajinských mestách, minister obrany Ukrajiny Oleksij Reznikov spresnil, že Rusku zostalo z pôvodne 900 kusov rakiet typu Iskander pred vojnou ešte 124 kusov, z pôvodne 500 kusov rakiet typu Kalibr, ešte 272 kusov a z pôvodne 444 kusov rakiet typu H-101 a H-555 ešte 213 kusov. To znamená, že z pôvodne 1844 moderných vysoko presných rakiet, po raketovom útoku 10. októbra, zostalo ešte 609 moderných rakiet, t. j. jedna tretina z pôvodného stavu (Pohorilov, 2022). Z uvedeného počtu vysoko presných rakiet je potrebné odrátať ďalších 220 rakiet, ktoré Rusi vypálili po cieľoch energetickej infraštruktúry Ukrajiny 22. a 31. októbra, 15. a 23. novembra (najmä Kalibr a H-101) (Mykhaylov, 2022), čím sa dostali už na úroveň čerpania strategických zásob na úrovni 30%, ktorý by mali zostať nedotknuteľné pre prípad inej vojny. Kvôli sankciám, výroba moderných rakiet, ktorá závisí vo veľkej miere od dodávok elektronických súčiastok zo zahraničia, je obmedzená, pretože Rusko nemá za nich adekvátnu náhradu. Experti odhadujú,

že v priemere mesačne Rusko je schopné vyrobiť circa 8 nových moderných rakiet. Ak sa zohľadnia existujúce zásoby rakiet a výrobné kapacity Ruska a zároveň, Rusi nezačnú čerpať strategické zásoby, ešte zhruba trikrát si budú môcť dovoliť masívne útoky proti energetickej infraštruktúre Ukrajiny (Romanenko, 2022). Od leta Rusi v stále väčšej miere nasadzujú proti Ukrajine staré sovietske rakety (H-22, H-29, H-31, H-55), ktoré nie sú schopné presne zasahovať vojenské ciele, avšak, slúžia na to, aby miatli ukrajinskú protivzdušnú obranu a kryli prelety rakiet s vysokou presnosťou (Luzin, 2022b; Butsko, 2022; U rozvidtsi, 2022).

Podobne sa to týka moderných tankov a ďalšej vojenskej techniky vo výzbroji ruských jednotiek (Skilky, 2022). Rusi vo vojne už prišli zhruba o dve tretiny moderných tankov z celkového počtu zhruba 3 tisíc, ktoré boli vo výzbroji pozemných síl ruskej armády pred vojnou (Butsko, 2022). Počas bojov o Izium bola zničená pýcha ruskej armády Prvá gardová tanková brigáda, ktorú ruské velenie údajne špeciálne trénovalo a pripravovalo na boje s jednotkami NATO, a ktorej, niekoľko posledných rokov, patrilo kľúčové miesto v parád-

nych kolónach vojenských jednotiek na Červenom námestí počas osláv víťazstva v druhej svetovej vojne. Putin ich z čestnej lôže na oslavách víťazstva 9. mája budúci rok už určite neuvidí (ZSU, 2022). Na skladoch majú Rusi ďalšie tisíce kusov tankov a ťažkej bojovej techniky, avšak, ide o zastaralé sovietske typy, z ktorých zhruba 40 % potrebuje opravu a nie je ich možné rýchlo nasadiť do bojových operácií. Ozbrojené sily Ukrajiny za 6 mesiacov vojny prišli zhruba o polovicu svojej ťažkej techniky, avšak, vďaka dodávkam od západných partnerov dostávajú od konca júna moderné a účinné zbraňové systémy, Rusi zo skladov vyťahujú už len staré a málo efektívne, moderné už zničili počas prvých mesiacov vojny (Novi, 2022).

Straty Rusov na živej sile vyradenej z boja (zabití, zranení a zajatí) sú minimálne dvojnásobne vyššie než v prípade Ukrajincov a v prípade vojenskej techniky sú ruské straty minimálne trojnásobne vyššie. Podľa odhadov Pentagonu a Ministerstva obrany Veľkej Británie v auguste celkové straty ruských síl vo vojne proti Ukrajine predstavovali zhruba 70 – 80 tisíc osôb (zabití, zranení, zajatí) (Luzin, 2022a). Počet zabitých ruských vojakov v polovici októbra, podľa generálneho štábu ukrajinských ozbrojených síl, prekročil 60 tisíc. Aj keď ide iba o odhady, ktoré nie je možné exaktne overiť, v každom prípade ide o obrovské straty na živej sile, ktoré sú väčšie než ZSSR a Rusko zaznamenalo v akomkoľvek inom vojenskom konflikte po ukončení druhej svetovej vojny (za 10 rokov vojny v Afganistane ZSSR stratil zhruba 15 tisíc vojakov). Rusko čelí stále väčšiemu problému pri dopĺňaní stavov svojich jednotiek v Ukrajine. Zatiaľ čo Ukrajinci majú vďaka mobilizácii v zbrani takmer milión osôb, Rusi čoraz ťažšie zháňali dobrovoľníkov ochotných podpísať na ruské pomery lukratívne kontrakty, ísť bojovať na Ukrajinu a risknúť, že zaplatia najvyššiu cenu. V polovici septembra Ukrajinci dosiahli početnú prevahu v živej sile na všetkých úsekoch frontu a na niektorých sa im od konca leta darilo získavať i prevahu v bojovej technike vďaka účinnému manévrovaniu, čo ukázali pri úspešnej bitke o Balakliju, Kupjansk a Izium na začiatku septembra. Zo zhruba 360 tisíc príslušníkov pozemných síl Ruska v zostave ruskej armády pred začiatkom vojny nasadených do bojov v Ukrajine bolo už približne 85 %. Mobilizácia v DĽR a LĽR

umožnila na ruskej strane nasadenie zhruba 200 tisíc ďalších vojakov, samozrejme, slabšie pripravených (Pohorilov, 2022a).

Tretia rezervná armáda, ktorú Rusko plánovalo sformovať počas leta z dobrovoľníkov a nasadiť ju ako údernú jednotku s cieľom zlomiť odpor protivníka na nejakom úseku frontu a prinavrátiť si strategickú útočnú iniciatívu mala podľa plánu pozostávať z 50 tisíc vojakov. Avšak, zverbovať sa podarilo iba zhruba 12 tisíc vojakov a jej sily museli Rusi rozhodiť na viaceré úseky frontu, aby zapláťali diery po ukrajinských útokoch. Súkromná vojenská spoločnosť Vagnera verbuje vojako medzi väzňami v ruských väzniciach a okupačné orgány na Kryme už v lete uvažovali o čiastočnej mobilizácii na polostrove. Prezident Putin dlho odmietal vyhlásiť mobilizáciu, ktorá by mu umožnila čerpať z mobilizačných rezerv, ktoré pozostávajú zo zhruba 2 miliónov vojakov v zálohe (Zhest, 2022). Ak by prezident Ruska vyhlásil mobilizáciu, musel by priznať, že Rusko v Ukrajine vojensky prehráva, a že špeciálna vojenská operácia je neúspešná. Prezident Putin a jeho okolie sa oprávnenne obávali, že takýto krok vyvolá nespokojnosť v ruskej spoločnosti a bude znamenať zásadné zníženie podpory existujúceho politického režimu zo strany ruskej verejnosti.

Avšak, vývin udalostí na fronte po porážke v Charkovskej oblasti na začiatku septembra, na ktorú ruské vedenie nenašlo vojenskú odpoveď, ho prinútil tento vnútropoliticky riskantný krok urobiť. 21. septembra bola vyhlásená tzv. čiastočná mobilizácia (Prezident, 2022d) a Rusi prišli o ilúziu, že ich armáda je neporaziteľná a ich prezident neomylný. Vojna sa zmenila z televízneho seriálu, ktorí Rusi sledovali v pokoji svojich obyvateľov, na nečakanú realitu, ktorá zasiahla životy niekoľko stotisíc ruských rodín. Podľa zistení ruských médií, do vojny v Ukrajine má byť mobilizovaných zhruba milión mužov, nie 300 tisíc ako to oznámili prezident Putin a minister obrany Sergej Šojgu (Istochnik, 2022). Chaos, ktorý nastal pri mobilizácii poukázal na neefektívnosť ruskej štátnej správy, povolávacie rozkazy dostali i tí, ktorých sa mobilizácia nemala týkať: osoby bez skúseností vojenskej služby, zdravotne nespôsobilí, mnohodední otcovia, muži starší ako 65 rokov a pod. (Luzin, 2022c). Počas prvých dvoch týždňov od vyhlásenia mobilizácie Rusko opustilo zhruba 700 tisíc osôb prevažne

mladých mužov v mobilizačnom veku (Forbes, 2022). Mobilizáciou Putin porušil spoločenský kontrakt s väčšinovou ruskou verejnosťou, na ktorej stál jeho režim: ponuka relatívnej stability a sociálnych istôt výmenou za nezasahovanie verejnosti do politiky a prijímania rozhodnutí. Napriek tomu, že boje prebiehali v Ukrajine, v druhej polovici septembra vojna prišla do Ruska a naštartovala procesy, ktoré ohrozujú základy Putinovho režimu. Vojské porážky na fronte v Ukrajine sa pre Putina transformujú na prehry v domácej politike.

Mobilizácia je poslednou nádejou Ruska na zvrátenie vojenskej porážky v Ukrajine. Je sprevádzaná zastrašovaním Ukrajiny a jej partnerov hrozbou použitia jadrových zbraní pri obrane, po 5. októbri 2022, už údajne „ruských“ území Donbasu a južnej Ukrajiny. Prezident Spojených štátov Joe Biden i jeho poradca pre národnú bezpečnosť Jake Sullivan vyzvali Rusko, aby sa správalo zodpovedne a ani len neuvažovalo o takomto kroku, pretože to bude mať katastrofálne následky a Spojené štáty odpovedia rázne, hoci nešpecifikovali presne ako. V prípade použitia taktických jadrových zbraní zo strany Ruska, americkú odpoveď ozrejmili bývalí významní predstavitelia americkej administratívy a armády, bývalý riaditeľ CIA David Petraeus a bývalý veliteľ pozemných síl USA v Európe, generál Ben Hodges. Spojené štáty a spojenci budú odpovedať konvenčným spôsobom: zaútočia na ruské jednotky nachádzajúce sa na území Ukrajiny v jej hraniciach z roku 1991 a zničia ruskú flotilu v Čiernom mori. Odpoveď Spojených štátov bude zodpovedať spôsobu a rozsahu použitia jadrových zbraní zo strany Ruska a v prvých krokoch nemusí nevyhnutne znamenať nasadenie jadrových zbraní (SShA, 2022; Ben, 2022). Ruské vedenie je uzročené s tým, že použitie taktických jadrových zbraní proti Ukrajine bude znamenať bezprostredné zapojenie, v prvom rade Spojených štátov a Veľkej Británie, signatárov Budapešťanskeho memoranda z roku 1994, do vojny na strane Ukrajiny. Vzhľadom na to, že ruské jednotky iba s ťažkosťami zdržujú postup ukrajinských ozbrojených síl, útoky amerického a britského letectva by znamenali zdrvivú a rýchlu porážku Ruska vo vojne v Ukrajine. Aj preto je len veľmi málo pravdepodobné, že sa Putin a velenie ruskej armády uchýli k použitiu jadrových zbraní proti

Ukrajine. Z vojenského hľadiska by to nemalo žiadny zmysel, skôr naopak.

Masívne raketové útoky Ruska proti energetickej infraštruktúre v októbri a novembri spôsobili na jednej strane, utrpenie civilného obyvateľstva v Ukrajine, a na strane druhej, dramatické zníženie počtov moderných rakiet v arzenáli ruskej armády, avšak, nezlomili vôľu drvivej väčšiny ukrajinskej spoločnosti klásť odpor. Navyše, po útokoch proti civilnej infraštruktúre, ktoré sú v rozpore s medzinárodne uznanými pravidlami vedenia vojny, Európsky parlament rovnako ako i parlamenty viacerých ďalších krajín prijali rezolúcie, ktoré vyhlásili Rusko za krajinu sponzorujúcu terorizmus a vyzvali vlády i Európsku komisiu v prijímaní ďalších sankcií (European, 2022), čo bude mať pre Rusko ďalekosiahle následky, ktoré sa prejavujú na jeho ekonomike i sociálno-ekonomickej situácii obyvateľov v ďalšom období. Krajiny označené ako štáty sponzorujúce terorizmus podliehajú osobitnému sankčnému režimu v medzinárodných vzťahoch. Inými slovami, prípadné ukončenie vojny potenciálnou dohodou medzi Ruskom a Ukrajinou, nebude stačiť na to, aby boli voči Rusku zrušené sankcie tretích krajín prijaté v súvislosti s jeho vojenskou agresiou proti Ukrajine.

Mobilizácia a zapojenie bieloruskej armády do vojny proti Ukrajine zostáva poslednou nádejou Putina a jeho okolia na zvrát vo vojne proti Ukrajine tak, aby existovala šanca na udržanie Putinovho politického režimu, hoci aj o tom už je možné pochybovať či sa to podarí, iné možnosti už nemá. Mobilizácia, nie hrozba použitia jadrových zbraní, je hrou vabank zo strany Putina, v ktorej má aspoň malú nádej na to, že mu vyjde karta. Podľa viacerých ruských vojenských expertov, mobilizácia prichádza neskoro a s veľkou pravdepodobnosťou, nepomôže Rusku zvrátiť priebeh bojov a získať naspäť strategickú iniciatívu (Mozhet, 2022). V novembri museli Rusi prehltnúť ďalšiu ťažkú prehru, museli sa stiahnuť z Chersonu a pravobrežnej časti Chersonskej oblasti z rovnakého dôvodu z akého sa museli stiahnuť na konci marca od Kyjeva a severných oblastí ľavobrežnej Ukrajiny – ich jednotkám hrozilo totálne zničenie (Lotareva - Fokht, 2022).

V každom prípade, priebeh vojny v Ukrajine za 9 mesiacov vzdáva Rusko od dosiahnutia stanovených cieľov špeciálnej vojenskej operácie. Ruské jednotky prehrali bitku o Ky-

jiv, nemajú silu na dokončenie bitky o Donbas, prehrali bitku o Charkovskú oblasť, v novembri sa museli stiahnuť z Chersonu a v súčasnosti musia myslieť viac na obranu ako na útočné aktivity. Od dobytia Lysyčanska na začiatku júla Rusko nebolo schopné ukázať vo vedení vojny nič čo by ukázalo jeho schopnosť vojensky poraziť Ukrajinu. Samotný tento fakt je možné považovať jednoznačne za, zatiaľ, čiastočný úspech Ukrajiny vo vojne.

Plný úspech Ukrajiny

Za plný úspech Ukrajiny a jej víťazstvo vo vojne bude možné považovať dosiahnutie stavu pred 24. februárom, vrátane vytlačenia ruských jednotiek z územia LĽR a DĽR. Oslobodenie celého územia Ukrajiny v medzinárodne uznaných hraniciach v roku 1991, vrátane Krymu, bude na ďalšom programe dňa, avšak, nie nevyhnutne sa musí zrealizovať vojenskými prostriedkami. Dosiahnutie stavu spred 24. februára bude znamenať prehru Ruska vo vojne a spustí v ňom vnútorné politické procesy, ktoré povedú k zmene režimu a ukončeniu pôsobenia Vladimíra Putina na poste prezidenta Ruska. Ako sme už spomínali, legitimita Putinovho režimu je priamo úmerne závislá od viery Rusov v neporaziteľnosť ich armády. Základnú trhlínu táto viera i Putinova legitimita utrpela na začiatku septembra v Charkovskej oblasti, vyhlásením mobilizácie 21. septembra a núteným stiahnutím sa z pravého brehu Chersonskej oblasti v novembri. Odchod od Kyjeva a zo severných oblastí Ľavobrežnej Ukrajiny mohol Putin a ruská štátna propaganda doma ešte vysvetliť ako úmyselný manéver. Zastavenie ruského postupu po dobytí Lysyčanska bolo ešte možné vysvetliť ako potrebu operačnej pauzy. Avšak, porážku pri Balakliji, Iziume, Kupjansku, Lymane a Chersone sa už nedá ani vysvetliť, ani zakryť. Porážka pri Chersone spúšťa vnútorné politické procesy v Rusku, ktoré ukončia pôsobenie Putina na poste prezidenta, hoci nie nevyhnutne musia znamenať zmenu režimu, ešte predtým než Ukrajinci dokončia deokupáciu iných území na juhu a východe krajiny vojenskými prostriedkami. Zmena režimu v Rusku bude predstavovať zásadný úspech Ukrajiny vo vojne, ktorý jej umožní skôr alebo neskôr, vojenskými alebo nevojenskými prostriedkami, obnoviť svoju štátnu suverenitu v hraniciach z roku 1991.

Za úspech Ukrajiny je možné už teraz považovať to, že vojna neoslabila, naopak, posilnila štátne inštitúcie Ukrajiny, zvýšila legitimitu politického režimu i súčasného vedenia Ukrajiny. Zatiaľ čo v prieskumoch voličských preferencií na začiatku roka 2022 by prezident Zelenský nabral v prvom kole prezidentských volieb menej než 30 % hlasov a ledva by prešiel do druhého kola, vďaka úlohe akú zohráva ako líder krajiny vo vojne má jednoznačnú podporu viac než 90 % Ukrajincov.¹ Ukrajina nielenže nebude „odnárodnená“, ale naopak, vojna dokončuje konsolidáciu ukrajinského politického národa bez ohľadu na to či jeho príslušníci hovoria po ukrajinsky alebo rusky. Ukrajina nielenže nebude demilitarizovaná, ale presne naopak, vďaka tejto vojne bude mať jednu z najväčších a najlepšie vyzbrojených armád v Európe. Putinova vojna proti Ukrajine nielenže nezastavila proces rozširovania NATO, ale naopak, spôsobila jeho rozšírenie o Fínsko a Švédsko, a posilnila vojenskú infraštruktúru NATO na jeho východných hraniciach. Po úspešnej vojne, za Fínskom a Švédskom môže do NATO nasledovať i Ukrajina. V každom prípade, po vojne Ukrajina získa významné medzinárodné garancie národnej bezpečnosti, o ktorých mohla pred vojnou iba snívať (Rasmussen, 2022). Putinova vojna otvorila cestu Ukrajine do EÚ, bez nej by Ukrajina určite nezískala kandidátsky štatút na členstvo na summite EÚ v júni 2022. Vojna v konečnom dôsledku vytvára predpoklady pre zásadnú obnovu a modernizáciu Ukrajiny po jej ukončení. Kľúčové medzinárodné finančné inštitúcie, EÚ, Spojené štáty a zhruba 20 vlád ďalších krajín sveta je pripravených investovať do povojnovnej obnovy Ukrajiny. Vojna vytvára modernizačnú príležitosť i pre EÚ, pretože odchod od ruských fosílnych palív predstavuje príležitosť pre zásadné zníženie ich celkového podielu v energetickom mixe európskych krajín.

¹ Pozri prieskumy verejnej mienky i voličských preferencií v Ukrajine uskutočnené Kyjivským medzinárodným inštitútom sociológie, dostupné na internete: *Kyiv International Institute of Sociology*: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr> [26/11/2022].

E) Dopady na medzinárodné vzťahy v závislosti od výústenia vojny

Úspech Ruska 1: nerealizovaný scenár

Naplniť ciele špeciálnej vojenskej operácie Ruska v Ukrajine, tak ako ich zadefinoval ruský prezident Vladimir Putin na jej začiatku, bolo možné za predpokladu získania kontroly nad Ukrajinou ako štátom. V prípade, že by sa Rusku podarilo obsadiť Kyjiv a inštalovať v ňom lojálnu vládu a potlačiť odpor ozbrojených síl i ukrajinskej spoločnosti v priebehu prvého týždňa vojny, Európa by sa ocitla v novej geopolitickej realite. Totálna vojenská invázia Ruska, ktorá začala 24. februára, napriek tomu, že ju americký prezident Joe Biden niekoľkokrát verejne a vopred avizoval, bola šokom pre politických lídrov Ukrajiny i európskych krajín. Okrem odsúdenia vojenskej agresie Ruska sa v prvých dňoch lídri západných krajín nezmohli na systematickú reakciu a pomoc Ukrajine, pretože nevedeli či bude komu pomáhať. Ak by Ukrajina neprežila prvý týždeň vojenskej invázie, prestala by existovať ako nezávislý štát a iné krajiny by sa s tým museli zmieriť ako s „hotovou vecou“. V lepšom prípade by sa stala novým Lukašenkovým Bieloruskom a vazalom Ruska. Prípadná existencia „zvyškovej“ Ukrajiny na pravom brehu Dnipro by nezmenila nič na skutočnosti, že ťažisko konfrontácie Západu s Ruskom by sa presunulo od Luhanska a Donecka k mestám Rzeszów, Košice, Nyiregyháza, Baia Mare a ďalej smerom na juh do Rumunska a Moldavska.

Európska bezpečnosť by sa vrátila niekde do obdobia pred karibskou krízou na začiatku 60. rokov ešte pred režim studenej vojny: vo vzduchu by neustále visela hrozba vojenského konfliktu s Ruskom a jeho spojencami bez toho, aby existovali základné dohody, ktoré by regulovali bezpečnostný režim v Európe. Rusko vystúpilo zo Zmluvy o konvenčných silách v Európe ešte v roku 2007, zmluva o raketách stredného doletu medzi USA a Ruskom prestala platiť v roku 2019. Riziko bezprostrednej vojenskej hrozby by znamenalo remilitarizáciu štátnych rozpočtov európskych krajín, menej peňazí na zdravotníctvo, školstvo, sociálne služby, modernizačné projekty, vrátane boja s klimatickými zmenami, digitalizáciu, zelenú tranzíciu a pod. Kvalita života občanov, a v prvom rade v krajinách na novej línii konfrontá-

cie, vrátane Poľska, Slovenska a Maďarska, by sa vrátila o zhruba desaťrocie, ak nie viac, naspäť. V krajinách bývalej východnej Európy by sa vytvorili oveľa priaznivejšie predpoklady pre reінštaláciu autoritárskych režimov. Rusko by sa stalo magnetom politických populistov, ktorí by využívali volanie po pragmatických vzťahoch s Ruskom ako súčasť svojej vnútornej politickej vojny proti „liberálnemu establishmentu, európskej byrokracii a zákulisnému vplyvu Spojených štátov, George Sorosa a finančných magnátov“. Vlajčkami na slávu ochrancovi „skutočných hodnôt“ Vladimirovi Putinovi resp. jeho nástupcovi v Rusku by skoro mávali i radikálni konzervatívci i ľavičiari vo viacerých európskych krajinách a nielen v regióne strednej a východnej Európy.

Vojenský úspech Ruska v Ukrajine by zlomil politickú vôľu vlád viacerých európskych krajín, ktoré by v situácii post festum radšej uprednostnili novú dohodu s Ruskom na „hrobe Ukrajiny“ s cieľom minimalizovať negatívne dopady na vlastnú bezpečnosť i ekonomickú prosperitu. Rozpor medzi západnými krajinami, ktoré by presadzovali politiku zdržovania Ruska, vrátane prípravy na vojenskú konfrontáciu a prijímanie hospodárskych sankcií, a krajinami, ktoré by presadzovali novú dohodu s Ruskom by narastal a vyvolal by procesy, ktoré by mohli znížiť funkčnosť NATO i EÚ. Z hľadiska prístupu k Rusku a jeho vnímania ako hrozby alebo naopak „ochrancu“ by sa Európa mohla rozpadnúť na severnú a južnú časť a hranica by teoreticky mohla prechádzať cez hrebene Vysokých Tatier. Oslabená schopnosť Západu reagovať jednotne a jednoznačne na hrozbu pokračujúcej vojenskej agresie zo strany Ruska by násobne zvýšila šance Moskvy na rozdelenie Európy a vynútenie si rešpektovania minimálne východnej Európy ako zóny svojho vplyvu. Rusko by sa míľovým krokom posunulo bližšie k cieľu nastolenia mocenskej rovnováhy v Európe medzi veľkými európskymi krajinami, v ktorom by sa stredné a malé štáty ocitli v ochrannej zóne veľkých hráčov. Ich bezpečnosť by už nezávisela od medzinárodných pravidiel ale od dobrej vôle ich ochrancov. Význam EÚ by upadol, pretože vojenská bezpečnosť nie je jej primárna agenda. Zopakovanie Trumpovho štýlu politiky Spojených štátov voči európskym spojencom by „ruské dielo“ dokonale dokončilo. Rusko by si pripísalo revanš za prehru v studenej vojne

a Putin by sa v učebniciach ruského dejepisu zaradil do jedného radu s Petrom I. a Katarínou II.

Nasťastie, tento, z pohľadu plánu Putina, optimálny scenár dopadov špeciálnej vojenskej operácie v Ukrajine na európsku bezpečnosť a miesto Ruska v nej, zostal nerealizovaný, a navyše, od konca marca je pravdepodobnosť jeho uskutočniteľnosti stále bližšia nule.

Úspech Ruska 2: potenciálny scenár

V prípade, že Rusko prestane bezhlavo útočiť na Donbase (smerom na Bachmut a Avdijivku) alebo iných úsekoch frontu a sústredí sa na obranu území na juhu Ukrajiny, ktoré okupovalo ešte počas prvej fázy vojny, má šancu vojnu predĺžiť na dlhé obdobie, ak nie roky, tak určite na najbližší rok 2023. Základným predpokladom je však úspešné zvládnutie mobilizácie a nasadenie do bojov v Ukrajine minimálne 500 tisíc nových a dobre pripravených vojakov.

Vzhľadom na vojenskú vyčerpanosť a nedostatok živej sily, Rusko môže predefinovať ciele špeciálnej vojenskej operácie z demilitarizácie a denacifikácie, vrátane „oslobodenia celého Donbasu“ na iba udržanie kontroly nad aktuálne okupovanými ukrajinskými územiaми. Dosiahnuť zmrazenie vojny podľa vzoru „ani vojna, ani mier“ z roku 2014 v prípade DĽR a LLR ibaže s oveľa väčšími územnými ziskami, by mohlo predstavovať realistickejší scenár pre pokračovanie vojny zo strany Ruska. Ak by ruská armáda prestala bezhlavo útočiť na Donbase a sústredila sa na obranu kontrolovaných území znížila by si vojenské straty a vojenský potenciál, ktorým disponuje, by jej umožnil účinne čeliť snahe ukrajinských ozbrojených síl o deokupáciu území ešte dlhé mesiace. Predpokladom čiastočného úspechu Ruska, v porovnaní s pôvodne príliš ambiciózne zadanými cieľmi, je v prvom rade dosiahnutie zníženia podpory, ktorú dostáva Ukrajina od západných krajín a takisto uvoľňovanie západných sankcií. V konečnom dôsledku, pre normalizáciu povojnových pomerov z pohľadu Ruska, bude potrebné, aby si západné krajiny zvykli na to, že Rusko si prisvojilo ďalšie územia Ukrajiny podobne ako si zvykli na to, že okupovalo Krym v roku 2014. Nie je v záujme Ruska, aby sankcie, ktoré voči Rusku prijal Západ, platili dlhšie obdobie, pretože ich nega-

tívne účinky na ruskú ekonomiku sú stále citeľnejšie. Rusko by potrebovalo ohnúť vôľu európskych krajín a dosiahnuť, aby akceptovali anexiu ďalšieho ukrajinského územia, prestali alebo aspoň významne znížili podporu Ukrajiny a uvoľňovali sankcie. Inými slovami, Rusko potrebuje dosiahnuť, aby sa Európania unavili z vojny a z podpory Ukrajiny.

Dobrá príležitosť predstavuje nadchádzajúca zima a energetická kríza, ktorej čelia európske krajiny, a ktorú Rusko pomohlo vyvolať znížením dodávok zemného plynu. Európa čelí bezprecedentnej inflácii a vysokým cenám za energie, ktoré nielenže majú dramaticky negatívny dopad na zaužívané štandardy života občanov európskych krajín ale i na ich národné ekonomiky. Ak sa podarí ruskej propagande a ruským trollom v spolupráci s Putinovými podporovateľmi ozvučiť v domácich politických diskurzoch v Európe, že za „všetky problémy môžu Ukrajinci, pretože sa odmietajú vzdať“, nespokojnosť vo viacerých krajinách bude rásť, môžu padať vlády a tie, ktoré ich vymenia, môžu presadzovať politiku v štýle „dost' bolo vojny v Ukrajine, nie je to naša vojna, musíme riešiť svoje vlastné problémy a Rusko nám pomôže stabilizovať ceny na energetické komodity“. Nič z vyššie uvedeného síce nie je pravda, ale je to ľahko uveriteľná lož.

Samozrejme, tento scenár vylučuje ďalšiu eskaláciu vojny zo strany Ruska, napr. pokračovaním útokov na Donbase, ničenie objektov civilnej a energetickej infraštruktúry alebo použitie zbraní hromadného ničenia (taktické jadrové zbrane, chemické alebo biologické zbrane), o čom sa v ruskom diskurze častejšie uvažuje najmä po úspešnej protiofenzíve ukrajinskej armády v Charkovskej oblasti na začiatku septembra. Použitie zbraní hromadného ničenia však nemá vojenské opodstatnenie, pretože, po prvé, už nevráti Rusku strategickú iniciatívu vo vojne, naopak, prinúti Západ dramaticky zvýšiť vojenskú podporu Ukrajiny, vrátane priameho zapojenia USA a Veľkej Británie do vojny. Po neúspešnom scenári „plného úspechu“ vo vojne proti Ukrajine, Rusko má na výber scenár „obmedzeného úspechu“, ktorý pozostáva v uspaní vojny, prechode k obrane okupovaných území, odrezaní Ukrajiny od západnej podpory a unavení Západu z vojny. Tento scenár by mohol viesť takisto k rozdeleniu západných krajín na „nezmieriteľných“

a „pragmatikov“. Aj keď v menšom rozsahu než pri prvom scenári, Rusko by spustilo procesy, ktoré by mohli oslabiť schopnosť NATO a EÚ (ne)konať v prospech Ukrajiny.

Avšak, skutočnosť, že európske krajiny „nezvládnu zimu“ a zmenia svoj postoj k vojne v Ukrajine je predpoklad, ktorý sa vôbec nemusí naplniť. Ak sa nenaplní, Rusko bude po zime 2022-2023 čeliť ďalšiemu sústredenému tlaku Západu, ktorý sa bude prejavovať v podobe posilňovania sankčného tlaku a podpore Ukrajiny, na ukončenie vojny a stiahnutie ruských jednotiek z jej územia. „Európsku zimu 2022-2023“ je potrebné vnímať ako poslednú šancu Ruska na zmenu prístupu európskych krajín k vojne v Ukrajine, čo je síce posledná možnosť, ktorú Rusko má na záchranu dôsledkov šialeného rozhodnutia Putina začať vojnu proti Ukrajine, avšak, ani zďaleka sa nemusí naplniť.

Úspech Ukrajiny: potenciálny scenár

Ukrajinské ozbrojené sily zlomia odpor ruských jednotiek a vytlačia ich na pozície pred 24. februárom, vrátane z územia DLR a LLR. Nie nevyhnutne sa to týka i vojenského obsadenia Krymu, čo pripustil i prezident Zelenský po víťazstve pri Iziume v septembri. S porazeným Ruskom a s podporou západných krajín, ktoré anexiu Krymu nikdy neuznali, budú diplomatické rokovania o jeho prinavrátení Ukrajine jednoduchšie a ich výsledok predurčený, nie je nevyhnutné, aby za oslobodzovanie Krymu Ukrajina platila ďalšími životmi svojich vojakov. Nie je však vylúčený ani scenár vojenského oslobodenia Krymu, pretože Rusi zatiaľ nenašli vojenskú odpoveď na ukrajinskú protiofenzívu, ktorá začala v septembri.

Ukrajinské víťazstvo bude znamenať porážku Putinovho režimu v Rusku a s najväčšou pravdepodobnosťou i koniec pôsobenia Putina na poste prezidenta krajiny. Špeciálna vojenská operácia sa preniesie z územia Ukrajiny do Ruska a pretransformuje sa na vnútornú vojnu v Rusku, ktorá môže mať občiansku, sociálnu, ekonomickú, etnickú, ideologickú i doslova vojenskú podobu, pretože napr. Čečensko, ktoré disponuje vlastnými ozbrojenými silami s Ruskom spája iba personálna únia Kadyrova s Putinom. Bez Putina a za Kadyrova už Čečensko s Ruskom nespája nič, okrem dotácií z federálneho rozpočtu, avšak, i tie sa skončia, pretože Rusko bude potrebovať po porážke

v Ukrajine finančné zdroje na iné veci než financovanie Kadyrovho klanu v Čečensku, ktoré garantoval Putin. Podobná situácia je v Tatarstane, Dagestane, Buriatsku a iných etnických autonómnych republikách, ktoré spája s Kremľom hierarchia centralizovanej štátnej byrokracie na regionálnej a centrálnej úrovni, ktorá sa zamykala na autorite osoby prezidenta Putina ako základnom spojiwe mocenského aparátu štátu. Bez Putina dôjde k pretrhnutiu existujúceho spojiva medzi Kremľom a regionálnymi elitami a môže to vyvolať „slávnostný pochod nezávislosti“ subjektov Ruskej federácie podobne ako na prelome 80. a 90. rokov sme boli svedkami „slávnostného pochodu nezávislosti“ sovietskych republík. Oslabený politický režim po vojne, či už s Putinom alebo bez neho, bude čeliť revanšu opozičných síl a revanšu občianskych aktivistov, ktorých nechal umlčať alebo zavrel do väzenia. Nie sú vylúčené ani sociálne protesty spôsobené ekonomickými problémami a zhoršovaním sa životných podmienok obyvateľstva v dôsledku sankcií a výdavkov na vojnu i povojnové reparácie. Je ťažké predvídať v detailoch aké procesy v Rusku porážka vo vojne vyvolá a k akým zmenám v krajine dôjde, avšak, zrútenie Putinovho centralistického režimu zapáli výbušnú zmes politických, etnických a sociálnych faktorov a nielenže oslabí stabilitu Ruska ale ohrozí jeho existenciu ako štátu.

Z oslabenia Ruska budú geopoliticky profítovať Čína a Turecko. Čína si posilní svoj ekonomický vplyv v Rusku, pretože čínske spoločnosti už čiastočne zaplňajú priestor v ruskej ekonomike, ktorý opustili západné spoločnosti v dôsledku prijatých sankcií. Posilní sa vplyv Číny v strednej Ázii na úkor Ruska. Líder Číny Xi Jinping oznámil Putinovi ešte na samite Šanghajskej organizácie pre spoluprácu v septembri, že Čína sa stáva garantom štátnej suverenity a územnej integrity Kazachstanu, čo musela byť pre Putina studená sprcha (China, 2022). Čína preberie po Rusku úlohu arbitra sporov medzi post-sovietskymi krajinami, vrátane aktuálneho sporu medzi Tadžikistanom a Kirgizskom. Ruské vojenské dobrodružstvo proti Ukrajine bolo pre Čínu testom schopnosti reakcie Západu na použitie vojenskej sily. Jednotná a jednoznačná reakcia Spojených štátov a ich európskych spojencov na ruskú agresiu proti Ukrajine a najmä, porážka Ruska, posilnia mier, minimálne na najbližšie obdobie, i v Ju-

hočínskom a Východočínskom mori. V post-sovietskom priestore sa posilní úloha Turecka, ktoré sa stavia do úlohy ochrancu najmä Azerbajdžanu a Turkménska. Celý južný Kaukaz sa dostane pod vplyv Turecka, čo nebude dobrá správa najmä pre Arménsko, pretože Azerbajdžan bude mať voľné ruky na to, aby presadil svoje záujmy vo vzťahu k Jerevanu bez ohľadu na cenu a prostriedky. Zvýši sa úloha a vplyv Turecka v Sýrii, pretože Asadov režim stratí ochranu Putinovho Ruska. Čína a Turecko sa stanú kľúčovými partnermi pre EÚ i Spojené štáty v agende stabilizácie post-sovietskeho priestoru resp. priestoru, v ktorom najsilnejšie karty za posledných 30 rokov rozdávalo Rusko.

Z víťazstva Ukrajiny bude významne profitovať Európa, najmä z hľadiska zníženia miery vojenského ohrozenia a obnovenia dodávok uhlíkovodíkov z post-putinovského Ruska, ktoré sú potrebné pre zníženie nákladov tranzície na bezuhlíkovú ekonomiku. Rusko bude potrebovať príjmy, aby bolo schopné platiť vojenské reparácie Ukrajine a dodávky ropy a plynu do Európy budú ich hlavným zdrojom. Víťazstvo Ukrajiny vo vojne posilní EÚ i NATO a otvorí cestu pre ich ďalšie rozširovanie na východ i juh. Predovšetkým, stabilizuje sa situácia vo východnej Európe, EÚ získa priestor pre realizáciu modernizačných a rozvojových programov. Spolu s Putinom v Rusku skončí i Lukašenkov režim v Bielorusku, ktoré bude po politických zmenách nasledovať Ukrajinu a Moldavsko v ich európskom integračnom procese. Samozrejme, pre EÚ bude dôležité naštartovať povojnovú obnovu nielen Ukrajiny, ale i Ruska a Bieloruska, a podporiť v oboch krajinách politické sily, ktoré budú presadzovať program reforiem tak, aby sa stali partnermi a nie geopolitickými rivalmi EÚ. Kľúčovou bude otázka demilitarizácie a deimperializácie Ruska, aby v budúcnosti už nemohlo predstavovať vojenskú hrozbu pre Ukrajinu i Európu. Minimálne bude potrebné dosiahnuť, aby sa Rusko vrátilo do zmluvného bezpečnostného režimu, ktorý bol vytvorený na báze KBSE a neskôr OBSE po ukončení studenej vojny, resp. vybudovať jeho novú podobu.

Samozrejme, najväčší profit z vlastného víťazstva bude mať Ukrajina a jej občania. Z víťaznej vojny vzíde Ukrajina ako konsolidovaný štát so silnými a funkčnými inštitúciami a sformovanou politickou identitou. Nie je ťaž-

ké predpovedať, že ak sa Vladimír Zelenský po víťaznej vojne rozhodne kandidovať v ďalších prezidentských voľbách, tak ich jednoznačne vyhrá a to isté platí i pre jeho politickú stranu Sluha ľudu v ďalších parlamentných voľbách. Ukrajina začne rokovania o pristúpení do EÚ, čo jej pomôže s realizáciou reforiem, ktoré ju pretvoria na moderný európsky štát. Z jej plnej integrácie do jednotného trhu EÚ budú profitovať i jej západní susedia – Poľsko, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko. Po vojne sa Ukrajina stane európskym staveniskom, do ktorého budú nasmerované obrovské investície, ktoré potiahnu nielen obnovu Ukrajiny, ale i hospodársky rozvoj regiónu strednej Európy. Ukrajina je od februára 2022 významným prispievateľom do európskej bezpečnosti a po vojne sa stane jedným z jej kľúčových aktérov. Bude disponovať jednou z najväčších a najlepšie pripravených a vyzbrojených armád na európskom kontinente. Jej vstup do NATO bude príspevkom pre bezpečnosť celej Severoatlantickej aliancie.

Literatúra

- Arestovych rozpoviv, skilky viyskovykh skladiv rossiyan ZSU znyshchyly za dva misiatsi (2022). *Slovo i dilo*.
<https://www.slovoidilo.ua/2022/08/26/novyna/bezpeka/arestovych-rozpoviv-skilky-viyskovyx-skladiv-rossiyan-zsu-znyshchyly-dva-misyaczi>
- Armiya RF: glavnaya tsel – Donbass (2022). *Euronews*.
<https://ru.euronews.com/2022/03/25/biden-in-poland-putin>
- Ben Hodges pro yaderni pohrozy Rossiyi: 'Ne vvazhayu shcho Putin skhylnyy do samohubstva' (2022). *BBC News Ukrayina*.
<https://www.bbc.com/ukrainian/features-63070607>
- Brytanska rozvidka: Nablyzhennya ZSU do anektovanoyi Luhanskoyi oblasti zavdaye klopotu lideram RF (2022). *Ukrayinska Pravda*.
<https://www.pravda.com.ua/news/2022/10/5/7370434/>
- Butsko, D. (2022). Skilky u Rossiyi zalyshylosia zbroyi. *Hromadske*.
<https://hromadske.ua/posts/skilki-urosiyi-zalishilosya-zbroyi>

- Datsenko, V. (2022). U Rossii pyat raz bolshe artileriyi, no u Ukrayiny teper yest MLRS spsobnoye bit v tyl. Kak tyazheloye oruzhiye NATO mozhet izmenit khod voyny. In: *Forbes*. <https://forbes.ua/ru/inside/urosii-v-pyat-raziv-bilshe-artilerii-ale-v-ukraini-teper-e-mlrs-zdatni-biti-v-til-yak-vazhka-zbroya-nato-mozhe-zminiti-viynu-11072022-7098>
- European Parliament declares Russia to be a state sponsor of terrorism (2022). *News. European Parliament*, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221118IPR55707/european-parliament-declares-russia-to-be-a-state-sponsor-of-terrorism>.
- Fokht, Y., Khomenko, S. (2022). Myru ne mozhe buty vazhali. Chomu i yak zakinchylsia perehovory Ukrayiny ta Rossii. *BBC News Ukrayina*. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62546681>
- Forbes: za dve nedeli Rossiiu pokinuli okolo 700 000 chelovek" (2022). *ERR.ee*. <https://rus.err.ee/1608738829/forbes-za-dve-nedeli-rossiiu-pokinuli-okolo-700-000-chelovek>
- China, Kazakhstan to jointly crack down on the 'three evil forces,' resolutely oppose interference by external forces (2022). *Global Times*. <https://www.globaltimes.cn/page/202209/1275294.shtml>
- Istochnik: zasekrechenny punkt ukaza o mobilizatsii pozvoliaet Minoborony prizvat odin million chelovek (2022). *Novaya gazeta Yevropa* <https://novyagazeta.eu/articles/2022/09/22/istochnik-zasekrechennyi-punkt-ukaza-o-mobilizatsii-pozvoliaet-minoborony-prizvat-odin-million-chelovek-news>
- Keating, J. (2022). How many Russian soldiers have been killed in Ukraine? What we know, how we know it and what it really means. *GRID*. <https://www.grid.news/story/global/2022/08/16/how-many-russian-soldiers-have-been-killed-in-ukraine-what-we-know-how-we-know-it-and-what-it-really-means/>
- Lotareva, A., Fokht, Y. (2022). Rossiya otstupayet iz Khersona, kuda obeshchala priyti navsegda. Pochemu tak vyshlo i shto seychas proiskhodit v gorode. *BBS News Russkaya sluzhba* <https://www.bbc.com/russian/features-63579429>
- Luzin, P. (2022a). Konechnaya armiya. *Riddle*. <https://ridl.io/ru/konechnaya-armiya/>
- Luzin, P. (2022b). Proshchay oruzhiye! K kontsu goda Rossiya ostanetsia pochti bez snariadov, artileriyi i bronetekhniki. *The Insider*. <https://theins.ru/politika/254514>
- Luzin, P. (2022c). Agoniya iz vsekh pushek. *The Insider*. <https://theins.ru/opinions/pavel-luzin/255427>
- Mikhaylov, V. (2022). Rossiya mozhet sebe pozvolit obstrely kazhdye dve nedeli. Eksperty - o tom kak Moskva gotovit massirovannyye raketnyye ataki. *Nastoyashcheye vremya*. <https://www.currenttime.tv/a/rossiya-mozhet-pozvolit-sebe-obstrely-kazhdye-dve-nedeli-eksperty/32148477.html>
- Minoborony soobshchilo o peregrupirovke voysk v rayonakh Balakleyi i Izyuma (2022). *RIA Novosti*. <https://ria.ru/20220910/spetsoperatsiya-1815882172.html>
- Mizhnarodna Orhanizatsiya Migrantsiyi OON: Kryza v Ukrayini 2022: 6 misiatsiv humanitarnoho reahuvannya (2022).
- Mozhet li mobilizatsiya v Rosii izmenit khod voyny? Teoreticheski - da. No dlya etogo yeyo nuzhno provedi effektivno, a s etim u rossiyskoy armii kak raz bolshyye problem (2022). *Meduza*. <https://meduza.io/feature/2022/09/22/mozhet-li-mobilizatsiya-v-rossii-izmenit-hod-voyny>
- Myroshnychenko, B. (2022). Bez Armat, navihatsiyi ta bezpilotnykh: yak sanktsiyi demilitarizuyut Rossiiu. *Ekonomichna pravda*. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/1/685041/>
- Novi rossiyski pidrozdily na 40% osnashchuyutsia neboyezdatnoyu tekhnikoyu - rozvidka (2022). *Espresso*. <https://espresso.tv/novirossiyski-pidrozdili-na-40-osnashchuyutsia-neboyezdatnoyu-tekhnikoyu-rozvidka>
- Otkrovennyy shantazh: v Kremle trebuyut ot Ukrayiny vpolnit svoyi usloviya, chtoby prekratit stradaniya naseleniya (2022). *Zerkalo nedeli*. <https://zn.ua/UKRAINE/otkrovennyj-shantazh-v-kremle-trebuyut-ot-ukrainy->

- vypolnit-svoi-uslovija-chtoby-prekratit-stradanija-naselenija.html
- Perehovory z Rossiyeu mozhlyvi pislya toho, yak Rossiya mitsno otrymaye po zubam (2022). *Slovo i dilo*.
<https://www.slovoidilo.ua/2022/08/16/novyna/polityka/perehovory-rosiyeyu-mozhlyvi-pislya-toho-yak-rosiya-micno-otrymaye-po-zubax-podolyak>
- Podolyak nazvav umovy, za yakykh mozhlyvi peremovyny mizh Ukrainoyu ta Rossiyeu (2022). *LB.ua*.
https://lb.ua/society/2022/07/03/522018_podolyak_nazvav_umovi_yakih_mozhlivi.html
- Pohoriov, S. (2022a). Kadrovyy holod: RF mozhe dozvolity sobi ne bilshe 350 tys. viyskovykh v Ukraini. *Ukrayinska pravda*.
<https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/2/7365800/>
- Pohorilov, S. (2022b). Reznikov pokazav yakykh vysokotochnykh raket Rosiya vypustyla po Ukraini naybilshe. *Ukrayinska pravda*.
<https://www.pravda.com.ua/news/2022/10/14/7371973/>
- Press-konferentsiya po itogam vizita v Uzbekistan (2022). Moskva, Kremel.
<http://kremlin.ru/events/president/news/69366>
- Prezident Rossiyskoy Federatsiyi: Statya Vladimira Putina 'Ob istoricheskom yedinstve russkikh i ukraintsev' (2021). Moskva, Kremel.
<http://kremlin.ru/events/president/news/66181>
- Prezident Rossiyskoy Federatsiyi: Obrashcheniye Prezidenta Rossiyskoy Federatsiyi (2022a). Moskva, Kremel.
<http://kremlin.ru/events/president/news/67828>
- Prezident Rossiyskoy Federatsiyi: Obrashcheniye Prezidenta Rossiyskoy Federatsiyi (2022b). Moskva, Kremel.
<http://kremlin.ru/events/president/news/67843>
- Prezident Rossiyskoy Federatsiyi: Parad Pobedy na Krasnoy ploschadi (2022c). Moskva, Kremel.
<http://kremlin.ru/events/president/news/68366>
- Prezident Rossiyskoy Federatsiyi: Ukaz 'Ob obyavleniyi chastichnoy mobilizatsiyi v Rossiyskoy Federatsiyi' (2022d). Moskva, Kremel.
<http://kremlin.ru/events/president/news/69391>
- Prezident Rossiyskoy Federatsiyi: Podpisaniye dogovorov o prinyatiyi DNR, LNR, Zaporozhskoy i Khersonskoy oblastey v sostav Rossii (2022e). Moskva, Kremel.
<http://kremlin.ru/events/president/news/69465>
- Prezydent: Mozhe statysya, shcho Krym bude povertatysya dyplomatychnym shlyakhom (2022). *Ukrayinska pravda*.
<https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/17/7367937/>
- Putin: Rossiya priznala DNR i LNR v granitsakh Donetskoy i Luganskoy oblastey (2022a). *BBC News Russkaya Sluzhba*.
<https://www.bbc.com/russian/news-60483790>
- Putin zavershyv nezakonnu aneksiyu terytoriy 4 oblastey Ukrainy (2022b). *Ukrayinska pravda*.
<https://www.pravda.com.ua/news/2022/10/5/7370432/>
- Rasmussen Global: Kyiv Security Compact. International Security Guarantees for Ukraine: Recommendations (2022). Kyiv, 13. 9. 2022.
<https://rasmussenglobal.com/media/termak-and-rasmussen-present-recommendations-for-security-guarantees-in-kyiv>
- Romanenko, V. (2022). Rosiya potratila mnogo raket, no prodolzhayet ikh proizvodit - Vozdushnyye sily. *Ukrainska pravda*.
<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/11/23/7377607/>
- Sitnikova, I. (2022). Zahalna suma priamykh zbytkiv infrastrukturyv Ukraini zrosla do \$114,5 mlrd - KSE. *Hromadske*.
<https://hromadske.ua/posts/zagalna-suma-priamih-zbitkiv-infrastrukturi-v-ukrayini-zrosla-do-dollar1145-mlrd-kse>
- Skilky u Rossii zalyshylosia dalekobiynykh raket dlya zavdannya udariv po Ukraini (2022). *Zerkalo nedeli*.
<https://zn.ua/ukr/article/print/WORLD/skilki-u-rosiji-zalishilosja-dalekobijnykh-raket-dlja-zavdannja-udariv-po-ukrajini-forbs.html>
- SShA ta soyuznyky znyshchat flot RF, yakshcho Putin vykorystaye proty Ukrainy

- yadernu zbroyu – eksdyrektor TsRU (2022). *Bukvy.com*.
<https://bykvu.com/ua/bukvy/sshata-soiuznyky-znyshchat-flot-rf-iaakshcho-putin-vykorystaie-proty-ukrainy-iadernu-zbroiu-eksdyrektor-tsru/>
- U Henshtabi rozpovily skilky lyudey rossiya zaluchyla dlya viyny v Ukrayini (2022). *Slovo i dilo*.
<https://www.slovoidilo.ua/2022/06/16/novyna/bezpeka/henshtabi-rozpovily-skilky-lyudej-rosiya-zaluchyla-vijny-ukrayini>
- U rozvidtsi rozpovily, na skilky chasu Rosii shche vystachat rakety (2022). *Zerkalo nedeli*.
<https://zn.ua/ukr/UKRAINE/u-rozvidtsi-rozpovili-na-skilki-chasu-rosiji-shche-vistachit-raket-spojler-jdetsja-pro-roki-.html>
- V Ukrayini zahynulo 5327 cyvilnykh lyudey (2022). *Armyinform*.
<https://armyinform.com.ua/2022/08/04/v-ukrayini-zahynulo-5327-cyvilnykh-lyudej-dani-on/>
- YeS peredaye Ukrayini 200 transformatoriv i 40 velykykh heneratoriv (2022). *Yevropeyska Pravda*.
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/11/25/7151329/>
- Zaluzhnyy: Vid pochatku veresnya pid kontrol Ukrayiny povernuto ponad 3000 kv km (2022). *Espresso*.
<https://espresso.tv/zaluzhniy-vid-pochatku-veresnya-pid-kontrol-ukraini-povernuto-ponad-3000-kv-km>
- Zavdanniam ukrainskikh viyskovykh ye deokupatsiya vsiyei terytorii derzhavy – Zelensky (2022). *UNIAN*.
<https://www.unian.ua/war/zavdanniam-ukrajinskih-viyskovih-ye-deokupatsiya-vsiyei-teritorii-derzhavi-zelenskiy-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11899203.html>
- Zelensky nazvav try holovni tsili Ukrayiny u viyni z Rosiiyeyu (2022a). *TSN*.
<https://tsn.ua/ato/zelenskiy-nazvav-tri-golovni-cili-ukrayini-u-viyni-z-rosiiyeyu-2021818.html>
- Zelensky nerozkryvaye plany, ale obitsiaye hnaty okupantiv do kordonu (2022b). *Ukrayinska pravda*.
<https://www.pravda.com.ua/news/2022/08/29/7365280/>
- Zhest povnoho vidchayu: yak zminytsia sytuatsiya na fronti v razi zahalnoyi mobilizatsiyi v rf (2022). *Slovo i dilo*.
<https://www.slovoidilo.ua/2022/09/13/stattja/bezpeka/zhest-povnoho-vidchayu-yak-zminytsia-sytuatsiya-fronti-razi-zahalnoyi-mobilizatsiyi-rf>
- ZSU rozbyly rosiyski syly, pryznachenii dlya viyny z NATO (2022). *Zakhid.net*.
<https://zaxid.net/zsu-rozbili-rosiyski-sily-pryznachenii-dlya-viyni-z-nato-n1549554>